

Téma 8 Segmentace (členění) promluvy: Slabika, slovo, věta

Krčmová 2008, 4

Radimský 2018, s. 27,

Zvuky (fóny, hlásky) se v mluvené řeči (jazykové komunikaci) spojují do řad zvaných **fónické řady**. Výstavba fónických řad nemá žádnou souvislost s věcným obsahem sdělení. Fónické řady

a) jsou segmentovány (členěny) na menší úseky, a to na **slabiku, slovo, mluvní takt, větu**;

b) jsou zvukově **modulovány**, tj. mají určité **vlastnosti: délka** (kvantita), **přízvuk, důraz, intonace**; Tyto prostředky modulace se nazývají **suprasegmentální prostředky**.

Těmto vlastnostem jsou věnována další témata: téma 9 Povaha a umístění přízvuku v italštině a téma 10 Prozodické prostředky řeči.

Uvnitř fónických řad dochází k vzájemnému **olivňování hlásek**. Tomuto problému je věnováno téma 11 Hlásky v řetězcích, změny hlásek v hláskových řadách.

Segmentace (členění) promluvy

Promluva se ze zvukového hlediska člení na nižší jednotky: slabiky, slova, mluvní takty, věty (výpovědi).

1. Slabika (Srov. Radimský 2018, s. 77-82)

je nejjednodušší a nejtěsnější možná artikulační **jednotka** (artikulační minimum). Slovo lze rozdělit na slabiky bez porušení jeho sdělnosti (au-to-mo-bi-le, pa-ta-ta, par-la-re, mac-chi-na, pic-co-lo).

a) **Artikulační podstatou** slabiky je **přechod** od sevření mluvidel (od striktury) k uvolnění mluvidel (k apertuře).

Striktura je charakteristická vlastnost konsonantů.

Apertura je charakteristická vlastnost vokálů.

b) **Základem** slabiky je slabičné **jádro**, slabičný **vrchol** (it. picco, tj. vrchol fonace,¹ samostatný výdechový impuls)

Počet slabik ve slově se rovná počtu slabičných vrcholů.

Jádrem slabiky je místo maximální apertury (otevřenosti) mluvidel, tj. místo s **maximální tónovostí**.

- **vokál přízvučný**: cantare /kan'ta:re/
- **vokál nepřízvučný**: cantare /ka'n'ta:re/
- funkci jádra slabiky má také diftong: ieri /'jɛ:ri/, uomo /'wɔ:mo/

[→ sonory /r/, /l/, /m/, /n/ jsou hlásky s posílenou tónovou složkou. V češtině jsou /r/, /l/ a /m/ **slabikotvorné** (consonante sillabica):

Př.: *krk, ml-ha, se-dm dvojslabičné*

ALE: *rty, lká, msta jednoslabičné*

Srov. L4 stupnice podle klesající míry tónovosti (sonority).

¹ **Fonace** (z řec. fóné, hlas, zvuk) znamená proces vytváření zvuku v hlasivkách.

c) Slabika **otevřená** (sillaba aperta) má sled **striktura – apertura**, tj. končí na samohlásku:

Př.: a-mo-re, pa-ta-ta, ca-ne, pa-ne, vi-no, lu-ce, stra-da, stre-ga

d) Slabika **zavřená** (sillaba chiusa) má sled **apertura – striktura**, tj. končí na souhlásku:

Př.: cor-so, esem-pio, sem-pre, gen-te, pic-co-lo, mac-chi-na

Tradiční (pravopisné) dělení na slabiky nemusí odpovídat dělení na slabiky z hlediska fonetického.

Např. italské slovo „posto“ z pravopisného hlediska dělíme na slabiky *po-sto*, z hlediska fonetického /'pos:to/. Můžeme proto foneticky přepisovat dvěma způsoby: *po-sto* /'po:sto/ nebo /'pos:to/.

2. Slovo

Z hlediska fonetického slovo netvoří jednotku. Pro italská slova je charakterické jejich vokální zakončení. Z hlediska výslovnosti je typické „vázání“ dvou slov tam, kde jedno končí na souhlásku a další začíná na samohlásku:

Př.: per amore /pera-more/; Non aver(e) amici /no-na-ve-ramici/

V italštině nutno rozlišovat:

- slovo lexikální: parlare
- slovo grafické: parlarti

3. Mluvní takt

je skupina slabik nebo slov spojených jedním přízvukem. Takt základní jednotkou souvislého sdělování, odtud označení „fonetické slovo“ → hranice mluvního taktu se nekryje s hranicí slova, nejčastěji tvoří takt 2 nebo 3 slabiky. Víceslabičné takty se vyslovují hůř, proto se v jazyce prosazuje tendence takt „zkracovat“ vkládáním vedlejšího přízvuku /,/:

Př.: non 'voglio // 'dartelo//
'Voglio // tor'nare// a 'casa.
,dizio'nario // ,enciclo'pedico

Podle **postavení** přízvuchné slabiky:

- takt **sestupný**, typický pro češtinu, protože v češtině je přízvuk pravidelně na první slabice mluvního taktu:

Př.: 'dám ti to, 'nedám ti to, 'dej mi to, 'dammelo

- takt **obstupný**, typický pro italštinu, protože v italštině je přízvuk nejčastěji na druhé, někdy také na třetí slabice od konce mluvního taktu:

Př.: par'lare, non me lo 'dire, non'dirmelo

- takt **vzestupný s přízvukem na konci**:

Př.: te lo'do, la veri'tà, parle'rò

Součástí **předcházejícího taktu** se stávají **enklitika**, nepřízvuchná zájmena nebo částice ZA slovesným tvarem:

Př.: 'chiamami, par'larti, par'lartene (POZOR – jako jedno slovo grafické)

Součástí **taktu následujícího** se stávají **proklitika**, nepřízvuchná zájmena nebo částice PŘED slovesným tvarem:

Př.: Me lo 'dai? – Te lo 'do.

4. **Taktová skupina** je **fonetická** i **významová** jednotka, a proto je nutné ji respektovat.

- Z hlediska fonetického je tvořena několika takty spojenými jedním **větným přízvukem** a ukončený **nekoncovou kadencí**. Pauza mezi jednotlivými taktovými skupinami slouží k nadechnutí.
- Správné členění (segmentace) promluvy do taktových skupin je zásadní pro celkový význam výpovědi:

Př.: Dal punto di vista del singolo // essa semplifica le situazioni complesse //
perché abbrevia i percorsi // che occorrerebbe compiere.

5. **Věta** je **fonetická** i **významová** jednotka. Je oddělena pauzami od vět dalších a je ukončena koncovou kadencí charakteristickou pro jednotlivé větné typy. (Srov. L10 – Prozodické prostředky, melodie, intonace.)